

«Αγώνας Ευθύνης Σωματείου Χρηματιστηρίου Αθηνών»

Σάτιρα της εφημερίδας Ασμοδαίος

Εισαγωγικά

Στη δεκαετία του 1870, παρατηρήθηκε έντονο ρεύμα επιστροφής στην Ελλάδα διακεκριμένων ομογενών οι οποίοι είχαν αναπτύξει επιτυχημένες, εμπορικές δραστηριότητες και ισχυρές διασυνδέσεις στο εξωτερικό. Αρκετοί απόδημοι θορυβημένοι από την ευρεία, καπιταλιστική συσσώρευση κεφαλαίων, που σημειωνόταν στην προηγμένη, βιομηχανικά, Ευρώπη μετέφεραν τα κεφάλαιά τους στην Ελλάδα, όπου η «εμποροσαράφικη» σταδιοδρομία τους ήταν εξασφαλισμένη. Ο Σίνας, ο Ζαρίφης, ο Μελάς, ο Συγγρός κ.ά. εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα και ρίχτηκαν σε μεγάλης έκτασης επιχειρήσεις. Είναι οι διαβόητοι «χρυσοκάνθαροι», όπως τους ονομάζει ο Τύπος της εποχής, που με τα αλλεπάλληλα οικονομικά τους σκάνδαλα συντάραξαν την ελληνική, πολιτική ζωή και την ισχνή οικονομία της χώρας.

Η κυκλοφορία του σατιρικού εντύπου Ασμοδαίος, το 1875, από τον Εμμ. Ροΐδη και το σκιτσογράφο Θέμο Άννινο αποτέλεσε σταθμό στην ιστορία του Τύπου. Η παρουσία του Ροΐδη, του συγγραφέα της Πάπισσας Ιωάννας στο τιμόνι της εφημερίδας την καθιστά πασίγνωστη, αφού ήταν από τις γνωστότερες προσωπικότητες της πνευματικής ζωής. Η τομή που προκαλεί ο Ασμοδαίος στην ελληνική δημοσιογραφία οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι μετά τη λαϊκή χοντροκομμένη εικόνα των σατιρικών εντύπων εγκαινιάζει το συνδυασμό της λεπτής, σαρκαστικής σάτιρας με το καλλιτεχνικό σκίτσο. Το όνομα ενός δαίμονος επέλεξε ο Ροΐδης ως τίτλο της εφημερίδας.

Με τη διακοπή της έκδοσης του Ασμοδαίου, η λαϊκή, σατιρική εφημερίδα Αριστοφάνης πανηγύριζε για την εξαφάνιση της «αριστοκρατικής εφημερίδος, του «νόθου τέκνου του φαναριωτισμού και του φαύλου ευρωπαϊκού πολιτισμού», η οποία μονοπώλησε την πνευματική ζωή του τόπου και περιφρόνησε τον λαό. Μολονότι η κυκλοφορία του Ασμοδαίου ήταν ελάχιστη, άγγιζε μόλις τα 300 φύλλα, όταν η αντίστοιχη των λαϊκών ανταγωνιστών του έφθανε τις 7.000, άφησε εποχή.

Ο Ροΐδης με το σατιρικό λόγο του Ασμοδαίου αποκτά το καταλληλότερο μέσο για να εκφράσει τις ώριμες και κατασταλαγμένες απόψεις του για την κοινωνία και την πολιτική. Ο Ασμοδαίος κυκλοφόρησε ενόσω βρισκόταν στην εξουσία η τελευταία κυβέρνηση Βούλγαρη, όταν ο Τρικούπης είχε ήδη γράψει το άρθρο «Τις πταίει;», και η παρατεταμένη περίοδος κρίσης του πολιτικού συστήματος, που εξελίχθηκε στο γνωστό, κοινοβουλευτικό σκάνδαλο των «στηλιτικών», βρισκόταν στο αποκορύφωμά της. Απέβλεπε στο να εκφράσει ο Ροΐδης τις αμφιβολίες του σχετικά με την ορθή λειτουργία του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος και να στηλιτεύσει τα κόμματα.

Στο σατιρικό περιοδικό «Ασμοδαίος», στις 2 Φεβρουαρίου 1875, σχολίαζε σχετικά με το φαινόμενο ο εκδότης του Εμμανουήλ Ροΐδης:

«Στην προγονική μας ιστορία άφησε εποχή η κάθοδος των Ηρακλειδών. Οι απόγονοί μας, όμως, θα μνημονεύουν για πάντα την κάθοδο των ομογενών. Ο ιστορικοί, μετά από χίλια χρόνια, θα διηγούνται ότι στα μέσα του 19ου αιώνα, επέδραμε στην Αττική, από τα παράλια του θρακικού Βοσπόρου, μία φυλή ανθρώπων, που καυχιόντουσαν για την ελληνική καταγωγή τους και τον πατριωτισμό τους. Οι επιδρομείς αυτοί καθοδηγούνταν από ένα στρατηλάτη που επέβαινε σε ίππο, είχε πλατιά ρουθούνια, μακριά δόντια, οφθαλμούς που εξείχαν, φορούσε δε κεντητά πουκάμισα και αφαιρούσε τον άρτο από το στόμα των φτωχών¹⁶. (...) Άλλος πάλι ιστορικός θα παρατηρούσε ότι αδικήθηκαν οι ομογενείς, που χαρακτηρίστηκαν απλά ως ψωμάρπαγες, ενώ απεναντίας ήταν σαρκοβόροι και μάλιστα ανθρωποφάγοι, τρεφόμενοι από κρέας αυτοχθόνων, που τους συλλάμβαναν με ειδική παγίδα, δικής τους εφευρέσεως, την οποία αποκαλούσαν ΜΕΤΟΧΗ!

Η πλουτολογική επιστήμη εξακρίβωσε προ πολλού από ποια στοιχεία συνίσταται ο συσσωρευμένος από τους μεγάλους τραπεζίτες κι εμπόρους πλούτος. Σύμφωνα με τις ακριβέστερες αναλύσεις, τα τάλαντα αυτών συνίστανται από ίσες περίπου δόσεις φιλοπονίας, τσιγγουνιάς, οξύνουιας και τύχης. Υποβάλλοντας μάλιστα και μία λίρα σε χημική ανάλυση βρέθηκε ότι απαρτίζεται από τα ακόλουθα στοιχεία:

*Δάκρυ ορφανού □□□□□□□□□□□□□□□□ □ 0,02
Στεναγμοί χήρας □□□□□□□□□□□□□□□□ □ 0,01
Πείνα συνταξιούχου □□□□□□□□□□□□□□ □ 0,01
Εύνοια Τούρκου □□□□□□□□□□□□□□□□ □ 0,03
Νωθρότητα εισαγγελέως □□□□□□ □ 0,03
Ελαστικότητα νόμων □□□□□□□□□□□□ □ 0,05
Ευπιστία μετόχου □□□□□□□□□□□□□□□□ □ 0,85!
Γενικό σύνολο: □□□□□□□□□□□□□□□□ λίρα 1 (μία)*

Συμμεριζόμαστε, βέβαια, πλήρως τη γνώμη του Ξενοφώντα ότι η αχαριστία είναι το χειρότερο ελάττωμα. Από την άλλη, όμως, η αριθμητική επιστήμη είναι αδυσώπητη. Σύμφωνα με αυτήν, εξετάζοντας τις δοσοληψίες που αφορούσαν τον ευγενέστατο στρατηλάτη Συγγρό, βρίσκουμε ότι δώρισε ένα πτωχοκομείο, άρπαξε δε μόνο από μας τουλάχιστον δεκαέξι εκατομμύρια (τη διαφορά του τιμήματος των μετοχών του Λαυρίου), με τα οποία μπορούσαν να χτιστούν 143 πτωχοκομεία, που θα περιελάμβαναν 14.500 φτωχούς».

Ασμοδαίος, 2 Φεβρουαρίου 1875

Από τη γελοιογραφία που συνόδευε το σχόλιο είναι φανερό πως εννοούσε το Συγγρό. Αυτά γράφονταν, άλλωστε, την εποχή που ο Ροΐδης ήταν κι ο ίδιος ένα από τα θύματα των Λαυρεωτικών, αφού απώλεσε όλη του την περιουσία, όταν επένδυσε σε μετοχές της εταιρίας Λαυρίου, την εποχή του σκανδάλου, γι' αυτό και ο σαρκαστικός του τόνος στο άρθρο αυτό, που έφερε τον τίτλο «Σκνίπα».

Τον τίτλο Ασμοδαίος έφερε η παλαιά εβδομαδιαία σατυρική και γελοιογραφική εφημερίδα που εξέδιδε στην Αθήνα ο Εμμανουήλ Ροΐδης, μαζί με τον Θέμο Άννινο. Η εφημερίδα αυτή κυκλοφόρησε για μια μόνο δεκαετία, από το 1875 μέχρι το 1885, με μία μικρή μόνο διακοπή κατά τον Ιούλιο του 1876. Ως προμετωπίδα της εφημερίδας φέρονταν ο βιβλικός δαίμονας Ασμοδαίος σε μορφή μικρού τοξοβόλου σάτυρου ερωτιδέα.

Σημαντικότεροι συνεργάτες της εφημερίδας αυτής ήταν οι Γεώργιος Σουρής, Μιχαήλ Μητσάκης, Ευάγγελος Κουσουλάκος, Δημήτριος Κόκκος, Αριστείδης Ρούκης, Μπάμπης Άννινος, Νικόλαος Σαράντης κ.ά.

Η σάτυρα αλλά και η ευφυολογία του Ασμοδαίου σε γενικές γραμμές ήταν κόσμια, κομψή, πολιτισμένη χωρίς τίποτε το άγριο και χωρίς προσωπικές επιθέσεις. Διακρίνονταν όμως

περισσότερο για τις υπέροχες εικονογραφήσεις που περιελάμβανε, σε πνεύμα λεπτότητας, που οφείλονταν κυρίως στον Θέμο Άννινο που είχε αναγάγει τη γελοιογραφία σε επίπεδο "υψηλής τέχνης". Στο τελευταίο φύλλο του Αυγούστου του 1885 η ανακοίνωση της παύσης της έκδοσης αναγγέλθηκε με στίχους του Σουρή. Ο υπογράφων στον Ασμοδαίο με το ψευδώνυμο "Θεοτούμπης", Εμμανουήλ Ροΐδης, αποχαιρέτησε τους αναγνώστες με το τελευταίο του άρθρο που καυτηρίαζε τους διάφορους κατά καιρούς επικριτές του και που κατέληγε (για τον Ασμοδαίο)

"Σπογγίζων τον κάλαμον ευχαριστώ τους αναγνώστας μου..."

Τα δημοσιογραφικά όργανα της αγέλης με ονόμασαν εν συναυλία ασεβή άπατριν, χριστομάνον, φατριαστήν και κακοήθη. Ταύτα πάντα αναγιγνώσκομεν γελώντας, αλλ' εν τέλει μία των εφημερίδων τούτων αποκαλέσασα τον "Ασμοδαίον" συνάδελφον εύρε το τρωτόν του θώρακός του και ηνάγκασεν αυτόν να ρίψη τον κάλαμον ανακράζων: Έστω προδότης, έστω άπατρις, έστω ασεβής, έστω και κακοήθης. Αλλά και "συνάδελφος" των ανθρώπων τούτων! Απόστρεψον Κύριε απ' εμού το ποτήριον τούτο!".

(Από τη Βικιπαίδεια, την ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια)